

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ І ЧИННИКИ ЇХ ЗУМОВЛЮЮЧІ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ВИВЧАННЯ „АНАТОМІЯ СВІЙСЬКИХ ТВАРИН”

Криштофорова Б.В. – доктор вет. наук, професор (ПФ «КАТУ» НАУ)

Багаторічний досвід (ще до часу Болонської угоди) впровадження самостійної роботи студента, особливо майбутнього лікаря ветеринарної медицини, свідчить перш за все, що використання такої методики викладання дають майбутнім фахівцям найбільш ємні і стійкі знання. Самостійне вивчення анатомії за цим фахом базується на двох складових. Перша складова (наголошую, дуже кропітка і тривала за часом), навчання у минулому школяра, а сьогодні студента - до самостійного оволодіння знань по предмету анатомія свійських тварин. Я дуже справедливо звертаю увагу на ці обставини своїх соратників, адміністрацію ВНЗ та вищої освіти. Без невідомих причин, адміністрація не приймає до уваги обставини, що вчорашній школяр не володіє ні вмінням ні навиками і навіть, якщо хочете, уяви про самостійну роботу, а також щодо використання навчального підручника і навчальних посібників. На протязі 11 років школяр приймав та використовував у своєму житті „наслідуй у навчанні і праці мене - учителя". Можна привести досить багато прикладів, коли учитель школи пише крейдою на дошці завдання або, навіть, відповіді на них, а учні старанно записують їх (не піддаючи аналізу) у своїх зошитах. За 11 років у свідомості школяра відображається, що позитивним наслідком навчання у школі є «слідування» за викладачем. Але ось настає останній дзвоник, який віщує, що ти вчорашній школяр, повинен самостійно вирішувати своє майбутнє. Я не буду звертати вашу увагу на ці обставини. Вони, на мою думку відомі всім. Проте, я звертаю вашу увагу на дуже важливу обставину, вчорашній школяр - сьогодні студент, і з всіх завдань для вивчення предметів, він повинен їх вивчати до 60%, наголошую, самостійно. Ось воно починається. Перша лекція із базової дисципліни (наприклад анатомії свійських тварин) і перше завдання самостійно вивчити 25 анатомічних термінів на російській (українській) і на латинській мові, та не тільки це, але й свої знання демонструвати, використовуючи перший наочний посібник (анатомічний препарат - хребець). Уявіть собі таку обставину, що самостійна робота проводиться без допомоги консультації викладача? Крім того всі кафедри факультетів України згідно закону КЗОТ працюють в одну зміну. Де можна самостійно працювати студенту у такому разі? Мені відомо, що багато викладачів, за рахунок свого часу (або часу виділеного для науково-дослідницьких робіт) організовують (без відповідної зарплатні) самостійну роботу студентів у поза аудиторні години. Подальші ускладнення, які притаманні для всіх морфологічних кафедр, пов'язані з забезпеченням кожного студента нативними препаратами. По перше, адміністрація не переймається таким питанням, я не знаю ні одного ВНЗ України, у якому кафедри анатомії і патологічної анатомії володіли б транспортом доставки трупів і вивезенням та утилізації у разі їх використання. Я працюю завідувачем кафедрою анатомії і фізіології тварин ПФ „КАТУ" НАУ на протязі 20

років і на протязі цього часу це забезпечення адміністрацією наочними посібниками (трупами) відсутнє. Окрім того, у наш час ринкових відносин, трупи тварин не можливо отримати безкоштовно, тим паче боєнський матеріал. Всі турботи кафедри, яка не володіє транспортним забезпеченням для проведення на відповідальному навчальному рівні, виконуються асистентами або лаборантами, використовуючи себе як транспортний засіб доставляння трупів тварин і їх утилізації.

У подальшому, припустимо, що труп доставлений (не безкоштовно) на кафедру. Студенти, за розкладом занять, повинні самостійно, підкреслюю, самостійно (тому що ці часи не включаються у навантаження викладача) виконувати анатомічне препарування. Пам'ятайте, що це студенти I курсу, які ще зовсім не знайомі із особистою лікарською гігієною, за умовою самостійної роботи із трупами тварин, піддаються можливості захворювання. Яке юридичне, ми викладачі, і перш за все адміністрація, маємо право дозволити студенту працювати із трупами тварин самостійно? Його немає. Ось і знову викладачу, різного рангу, приходить працювати із студентами поза аудиторний час, навчаючи особистого захисту, тобто гігієни лікаря ветеринарної медицини. Робота з трупами тварин потребує умінь і навиків. Тому необхідно також навчити студента яким чином зняти із трупа шкірний покрив, у подальшому розділити його на частки, користуватись скальпелем і пінцетом, та виготовити анатомічний препарат (наприклад ліктьовий суглоб). Студенту на протязі таких маніпуляцій по різних розділах анатомії свійських тварин необхідно надавати консультаційну допомогу з'ясовувати де і у якому вигляді міститься фасція, м'яз, зв'язка, суглобова капсула.

Студента також необхідно навчити загальним прийомам фіксації і збереження анатомічних препаратів. У даному разі суглоба і його зв'язків.

На виготовлення анатомічного препарату витрачається не менше 6-10 годин робочого часу. Виготовлення анатомічного препарату (як наочного посібнику) супроводжується його захистом, на який викладач витрачає не менше 0,5 години часу (більше за рахунок особистого дозвілля). Але виникає питання - він враховується? Викладач отримує за це зарплатню? Звичайно ні. Тому у багатьох ВНЗ анатомію „читають", використовуючи макети або рисунки. Можна цю проблему розрішити за допомогою технічних засобів? Звичайно ні. Майбутній лікар окрім знань, повинен вміти рукотворити. Самостійно проводити різні маніпуляції з твариною. На кінець проводити патологоанатомічний розтин трупа.

Ще складнішими для самостійного вивчення студентами розділів анатомії з м'язової, особливо з нервової та судинної систем. Якщо м'язи, їх препарування є доступним свідомості студента, то у подальшому він не тільки не спроможний правильно розрізати на певній частини труп, але й самостійно відрізати нерви від кровоносних судин, які містяться в купі, оточені фасцією. На допомогу приходить викладач. Але є й ще дуже складніші у виконанні анатомічні препарати. Я наведу приклад: анатомічні структури, судини і нерви очної ямки, ділянка за нижньою щелепою (пошарово), ділянка піднебінно-крилоподібної ямки. На мою думку не кожний починаючий викладач може самостійно виготовити такі наочні посібники, визначення черепних нервів у ділянці голови і анатомії головного мозку. Це дуже фахова робота, яка може бути виконана у разі консультації викладача. А в майбутньому не кожний особливо молодий, викладач, спроможний дати відповідну

консультацію у виготовленні (вивченні) того чи іншого наочного посібника з анатомії свійських тварин. А навіщо знати такі прийоми? Знання студентів оцінюються за тестовими показниками, за якими не можливо перевірити вміння і навички як студента, так і викладача з виготовлення (вивчення, як хочете), нативного препарату анатомії. Проте, ми ще звернемося до цього питання дещо пізніше. Я не буду звертати вашу увагу на анатомічні прийоми виготовлення наочних посібників з анатомії. Вони досить знайомі для колег. Наразі з'явилась тенденція готувати пластинизовані препарати, які мають досить естетичний вигляд, проте не даючи відчуття нативного препарату. На мою думку вони можуть виконувати допоміжну роль у вивченні анатомії.

Необхідно також звернути увагу на особливість викладання і вивчення з морфологічних предметів. Наука, як анатомія домашніх тварин, дуже стародавня і разом з тим найбільше необхідна для фахового навчання лікаря ветеринарної медицини. Перш за все анатомія у стародавні часи була тісно пов'язана із філософією. Філософією життя, а не такою що визначає догми взаємодії суспільства. Філософією життя, яка взаємозв'язана з одного боку з індивідуальністю, а з другого розвитком і процвітанням всього виду тварин життя на землі. Не має сумніву, що філософія життя одна - з найголовніших. Вона відповідає на багато запитань. Одні із них (за нашим фахом) визначають відповідь: що ж таке здоров'я, на які градації можна його поділити. Протилежні запитання, що ж таке хвороба? Які зміни в організмі необхідно визначати, як здоров'я або як хвороба? Чи зможе студент самостійно вирішити ці питання, крім того поставити діагноз, продумати схему лікування і його наслідки? А студент, майбутній лікар залишається на одинці із цими проблемами. Чому? Скорочується продовження часу академічних годин (80 хвилин замість 90) та, що особливо, аудиторних годин. Вдумайтесь у таку обставину, що вони скорочуються до 50-60% і в кожному ВНЗ по своєму. Якщо у недалекому минулому ми, тобто моє покоління, вивчали дві аудиторні години кістки передпліччя, то сьогодні у тематичному розкладі тільки 4 години виділяється на вивчення всіх кісткових органів грудної і тазової кінцівок. Дуже важливий розділ як з'єднання кісток, займає тільки 2 академічних (відмітьте скорочених) години. Такий же приклад можна навести по іншим розділам анатомії. Проте у педагогічному навантаженні відсутні години щодо консультації у час самостійної роботи. Адже адміністрація переймається впевністю, що студент вивчаючи самостійно біологічні предмети, може обійтись без кваліфікаційної допомоги з боку викладача, як це має місце за умовою вивчення історії, економіки, екології. І ще одна проблема: я не проти самостійного вивчення студентом предметів, адже тільки вони надають найбільш ємні і міцні знання, але для наших вузів притаманна багатопредметність. Студент на I курсі вивчає десь 9-13 предметів. Уявіть собі, що викладач із даних предметів для самостійного вивчення задає до 10-15 сторінок. Чи можливо фізично, з розумінням суті цих предметів, вивчити студенту? Зверніться до медицини вона відповість, що це неможливо ось і наступає дуже сумний висновок... ми не будемо мати фахівців високої якості. Наслідок такого підходу до навчання студентів уже проявляється сьогодні.

А кількість студентів у групі? Воно сягає 15-18 студентів, тоді як за Болонською угодою підготовки фахівців біологічного напрямку повинно бути 4-5

осіб на викладача. Ми руйнуємо традиційно складену методику навчання студентів у нашій державі і спотворюємо таку, яка прийнята як Болонська. Затяжна реформа вищої школи призводить до того, що ми будемо вимушені запрошувати фахівців із інших держав, або ж самі, не довіряючи своїм, їздити до них, що уже робить наша еліта, лікуючись у лікарнях зарубіжних країн.

Що ми робимо у такому разі? Який знаходимо вихід? Ідемо на компроміс: викладач щоб не втратити робоче місце, завдяки скороченню студентів, які незадовільно навчаються, визначає їх знання у 60 балів (Е), а студенти залишаються задоволеними, що їх не виключили із навчального закладу (особливо про такий стан турбуються батьки). Звичайно такий фахівець не в змозі якісно працювати за фахом і знаходить собі іншу нішу у суспільстві. І ще одне. Екзамен це не просто перевірка знань, але навчання студента швидко знаходити відповідь демонструючи свої навички, вміння та логічне мислення. Цього аж ні у якому разі не можна замінити тестуванням за допомогою персонального комп'ютера.

Крім того самі тести, як і відповіді на них, необхідно значно вдосконалити. Як правило, запитання у тестових завданнях коротке, на яке дається відповідь, що складається з одного (дуже рідко двох) слів у різних варіантах. Студент ознайомившись із тестовим запитанням, ставить позначку на одне із чотирьох слів. Аналіз свідчить, що у такому разі відповідь до 50% буває випадково позитивною. У такому разі тестування не дає достатньої можливості знання студента, а сам студент не навчається того філософського мислення, яке так необхідне для лікаря. Крім того, у такому разі він не може демонструвати свої знання, використовуючи наочний посібник (анатомічний препарат).

Морфологи працюють у складних і дуже несприятливих умовах тобто, з трупами, і реактивами II класу небезпеки, що відповідно КЗОТ України мають право на скорочений робочий день, зменшення навантаження. Прозекторії повинні бути обладнанні обмінниками повітря тощо. Але вони відсутні і такими питаннями не переймаються.

Виникає висновок, що ми повинні зберегти традиційні методичні підходи навчання студентам, використовуючи тільки ті новітні підходи, які поліпшують навчання студентів із біологічних дисциплін. Вважати недопустимим самотійну роботу студентів з трупами тварин без викладача. Ставити питання перед адміністрацією звернути особливу увагу на специфіку викладання предмету «Анатомія свійських тварин».

Список використаної літератури

1. Яблонський В. Українська школа і Болонські стандарти // Освіта, - 2004, -№34 (318). – С.17-24.
2. Heungshik S. Lee. Teaching of veterenari anatomi in Korea // Proc. of the Ferst Conference of the Asian Association of Veterinari Anatomists (19-21 March, 2006, Ibaraki –Tsucuba, Japan) – Ibaraki, 2006. –P.5-6. (<http://www.ipan-awa.com>).